

УДК 338.432
JEL: Q01, Q11, Q15

Андрій Мартинюк

*ННЦ «Інститут аграрної економіки»
Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено особливості розвитку органічного виробництва в Україні. Проаналізовано в динаміці площі сільськогосподарських угідь, які зайняті під органічними культурами, та кількість господарств, що займаються веденням органічного виробництва. Проведено аналіз правового регулювання виробництва цього виду продукції та розвитку ринку органічних продуктів. З'ясовано місце України у Європі та світі за площею сільськогосподарських культур, сертифікованих за органічними стандартами.

***Ключові слова:** органічне виробництво, сільське господарство, сільськогосподарські культури, правове регулювання, ринок органічної продукції.*

Андрей Мартынюк

*ННЦ «Институт аграрной экономики»
Украина*

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОИЗВОДСТВА ОРГАНИЧЕКОЙ ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ

В статье освещены особенности развития органического производства в Украине. Проанализированы в динамике площади сельскохозяйственных угодий, занятые под органическими культурами, и количество хозяйств, занимающихся ведением органического производства. Проведен анализ правового регулирования производства данного вида продукции и развития рынка органических продуктов. Выяснено место Украины в Европе и мире по площади сельскохозяйственных культур, сертифицированных по органическим стандартам.

***Ключевые слова:** органическое производство, сельское хозяйство, сельскохозяйственные культуры, правовое регулирование, рынок органической продукции.*

Andrey Martunyuk

*National Scientific Center «Institute of agrarian economy»
Ukraine*

CURRENT STATE OF ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE

Ukraine is the largest producer of organic agricultural products in Eastern Europe. The purpose of the paper is to highlight the peculiarities of organic production in Ukraine, its state and development prospects. The dynamics of the area of agricultural lands occupied by organic crops and the number of farms engaged in conducting organic production are analyzed. The structure of agricultural lands certified according to organic standards is presented. The analysis of legal regulation of production of this type of products and development of the market of organic products is carried out. The place of Ukraine in Europe and the world was determined by the area of agricultural crops certified according to organic standards. Organic agriculture creates conditions for ecologically safe land use by preserving and restoring soil fertility, overcoming the negative effects of economic activity on the natural environment. A significant advantage of organic production is substantial contribution to solving food security problems by meeting the needs of the population in safe and high quality food products.

Key words: *organic production, agriculture, agricultural crops, legal regulation, organic products market.*

Постановка проблеми. Підвищення вимог до якості сільськогосподарської продукції виникло у відповідь на посилення процесів урбанізації та забруднення довкілля, зростання застосування синтетичних агрохімікатів у її виробництві, зростання екологічної свідомості населення, що у свою чергу, зумовило бажання споживачів, прихильних до ведення здорового способу життя й достатньо фінансово забезпечених, одержувати якісну, безпечну та корисну продукцію, від виробництва якої шкода довкіллю є мінімальною [1]. Ринок забезпечив появу сертифікованого процесу виробництва, у якому заборонено використовувати мінеральні добрива, засоби захисту рослин, гормони та антибіотики, генетично модифіковані організми, синтетичні ароматизатори, барвники, консерванти тощо, а також відповідним чином маркованої продукції – органічної.

Розвиток органічного виробництва безпосередньо сприяє вирішенню проблеми продовольчої безпеки, сутність якої полягає в забезпеченні такого соціально-економічного та екологічного стану в країні, за якого всі її громадяни стабільно забезпечені безпечним і якісним продовольством у необхідній кількості та асортименті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ураховуючи виняткове значення органічного виробництва для продовольчої безпеки держави, питання активізації процесу забезпечення екологічної спрямованості аграрного виробництва та його дальшого розвитку належить до стратегічних завдань держави та потребує нових шляхів нарощування темпів виробництва органічної продукції, застосування екологічнобезпечних й енергозберігальних технологій у сільському господарстві, широкого впровадження інноваційних розробок, здатних мінімізувати негативний вплив виробництва та переробки продукції на навколишнє природне середовище. Аграрії, здійснюючи свою діяльність на засадах органічного виробництва, одержують істотні переваги, найістотнішими з яких є висока якість вирощеної продукції, державне сприяння виробництву, можливість виходу на зовнішні ринки збуту тощо [2].

Питаннями становлення та розвитку органічного сільського господарства, впровадження органічних технологій, аналізу його впливу на економічну, соціальну та екологічну складові частини аграрного виробництва досить ґрунтовно висвітлено в працях таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як: О. Гладких, Т. Ратошнюк [4], О. Довгань, Я. Мандибура [5], А. Сахненко [6], В. Ткачук, М. Яремова [2], М. Федоров, С. Корчинська [7], О. Ходаківська [1; 3], P. Bazoche, P. Combris, E. Giraud-Héraud, A. S. Pinto, F. Bunte, E. Tsakiridou [8], Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin [9], M. M. Jaime, J. Coria, X. Liu [10], N. Karasova [11], A. Maslak [12], V. Terziev [13] та ін. Серед різних питань зарубіжні вчені акцентують увагу на дослідженні впливу субсидій у Європейському Союзі на розвиток органічного сільського господарства [10] і розглядають підприємництво в органічному виробництві як стимул для сталого розвитку сільських територій [13]. Водночас питання сучасного стану, особливостей і перспектив розвитку органічного виробництва в Україні досліджено не достатньо.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей органічного виробництва в Україні, його стану та перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація напрямів розвитку органічного виробництва передбачає розробку й забезпечення виконання низки законодавчих і нормативно-правових актів у галузі органічного землеробства щодо: гранично допустимих рівнів забруднення ґрунтів; якісного стану ґрунтів; оптимального співвідношення земельних угідь; показників деградації земель і ґрунтів. Крім того, потребують розроблення нормативні документи із стандартизації органічного землеробства, зокрема: організаційно-методичні, у яких визначають терміни, поняття класифікації тощо; технічні, у яких визначають умови надання послуг, передбачених веденням органічного землеробства; технологічні, якими регламентують процеси виробництва органічної сільськогосподарської продукції тощо.

Так, для реалізації означеної цілі Міністерством аграрної політики та продовольства України було розроблено три програмних документи, які орієнтовані на підтримку органічного сільського господарства, а саме: Стратегію розвитку аграрного сектора «3+5» [14], «Єдину комплексну стратегію розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні на 2015–2020 рр.» [15] і «Стратегію удосконалення механізму управління у сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними» [16].

Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 р. та планом пріоритетних дій Уряду на 2017 р., затвердженими розпорядженням Кабінету Міністрів України № 275-р від 3 квітня 2017 р., передбачено необхідність забезпечення належного функціонування ринку органічної продукції, прозорих умов ведення господарської діяльності у сфері виробництва та обігу органічних продуктів. Встановлено, що цьому значною мірою сприятиме прийняття законопроекту «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва,

обігу та маркування органічної продукції» та опрацювання відповідних проектів нормативно-правових актів, спрямованих на його виконання [16]. Такими підзаконними актами, в першу чергу, є: порядок здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю суб'єктів ринку органічної продукції (у тому числі планових та позапланових заходів); порядок сертифікації органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції (у тому числі видачі сертифіката, його дубліката); порядок ведення Реєстру операторів, Реєстру органів сертифікації та Реєстру органічного насіння (Постанова КМУ № 505 від 08.08.2016 р.).

Крім того, для нормативно-правового забезпечення органічного виробництва Кабінетом Міністрів України прийнято постанову «Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження» № 587 від 31 серпня 2016 р., якою встановлено вимоги до виробників органічної продукції, що займаються рослинництвом, а саме до сівозмін, обробітку ґрунту, удобрення сільськогосподарських культур, відбору насіння та садивного матеріалу, захисту рослин тощо [17].

Нині правові та економічні основи виробництва й обігу органічної сільськогосподарської продукції регулює Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» № 425-VII від 03.09.2013 р. [18]. Проте положення цього Закону, на думку експертів, не забезпечують належного функціонування ринку, наслідком чого є: обіг фальсифікованої органічної продукції, відсутність дієвих інструментів для притягнення до відповідальності за порушення чинних норм, що зумовлює недобросовісну конкуренцію.

З огляду на це, виникла об'єктивна необхідність удосконалення правових засад регулювання виробництва, обігу та маркування органічної продукції, що зумовило потребу розроблення проекту Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (№ 5448 від 24.11.2016 р.) [19]. Цей законопроект ураховує вимоги Регламенту Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно органічного виробництва й маркування органічних продуктів і Регламенту Комісії (ЄС) № 889/2008 «Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС)» та спрямований на забезпечення належного функціонування ринку органічної продукції й сировини шляхом удосконалення вимог до виробництва, маркування та обігу органічної продукції, кардинальної зміни правил сертифікації органічного виробництва та посилення вимог до сертифікаційних органів й інспекторів. Разом з тим, у ньому викладено конкретні норми, спрямовані на посилення відповідальності суб'єктів господарювання та контролювальних органів за порушення законодавства в цій сфері.

Вагомим зрушенням у сфері державного регулювання органічного сільського господарства стало прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у

державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам» № 609 від 8.09.2016 р., у результаті чого фермерські господарства, що вирішили виробляти органічну продукцію або уже сертифіковані за органічними стандартами, мають змогу одержати державну підтримку [20].

Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва [21]. У країні намітилася позитивна динаміка щодо збільшення площ сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічним виробництвом (рис. 1).

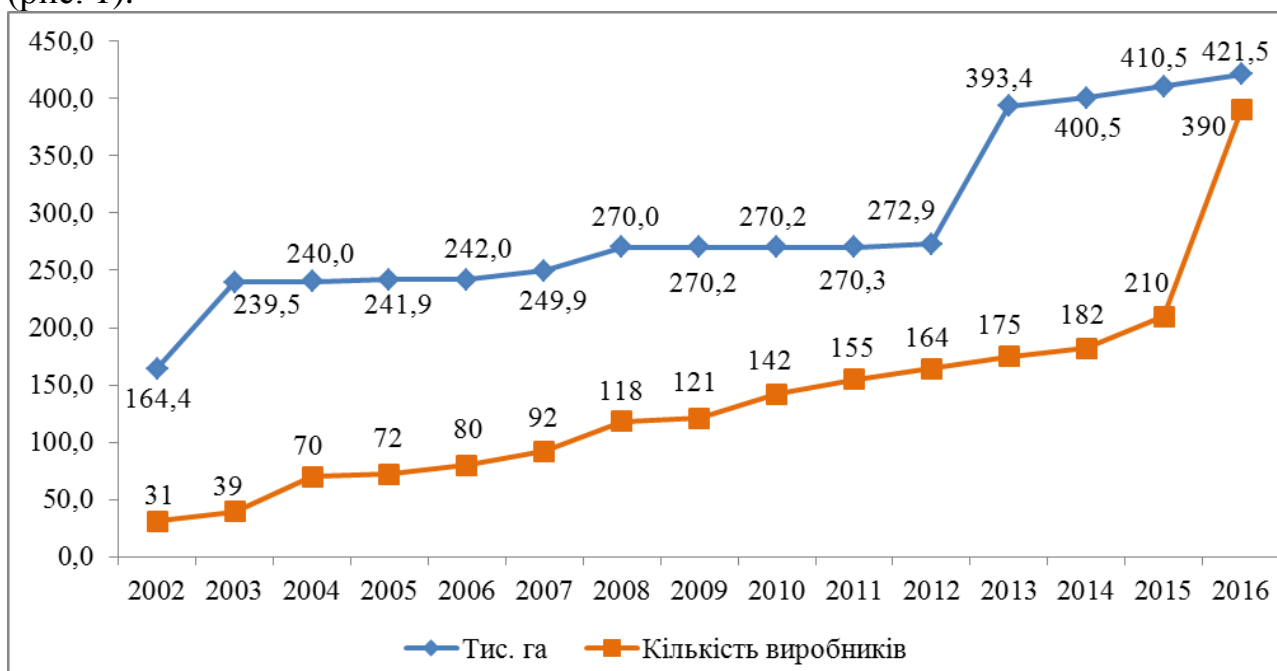

Рис. 1. Площа органічних сільськогосподарських угідь і кількість органічних господарств в Україні

Джерело: побудовано за даними Федерації органічного руху України [21].

У 2016 р. сертифіковано близько 421,5 тис. га сільськогосподарських угідь (у 2002 р. – 164,4 тис. га), з яких близько 82 % становить рілля, 12 – пасовища та 2 % – багаторічні насадження (рис. 2).

Наша держава займає почесне двадцяте місце серед світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих органічних площ серед загальної величини сільськогосподарських угідь України становить близько 1 %. При цьому Україна займає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі. Крім того, станом на 31.12.2016 р. в Україні сертифіковано 550 тис. га дикоросів [3].

В Україні функціонує проект «Розвиток органічного ринку в Україні», що фінансується Швейцарською Конфедерацією через Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань (SECO) та впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL – Forschungsinstitut für biologischen Landbau, Швейцарія) у співпраці з основними учасниками сектору

в Україні та Міністерством аграрної політики та продовольства України. Загальною метою проекту є стимулювання зростання малих і середніх підприємств українського органічного харчового сектора через розвиток органічних і регіональних виробничо-збутових харчових ланцюгів, що дозволить посилити конкурентоспроможність органічного сектора [23].

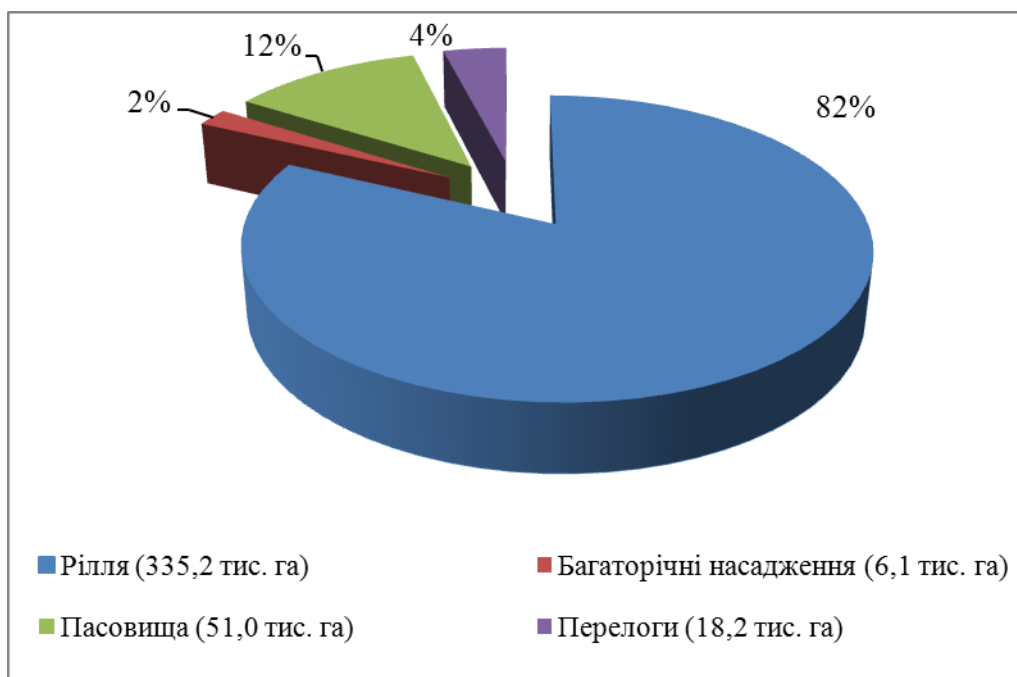

Рис. 2. Структура сільськогосподарських угідь України, сертифікованих за органічними стандартами, 2015 р.

Джерело: побудовано за даними FiBLE (2017) [22].

Лідерами за кількістю операторів органічного виробництва в Україні є Київська й Одеська області: 36 і 28 відповідно. При цьому в Київській області 22 із 36 операторів – це сільгоспвиробники, в Одеській таких 18 із 28 операторів. У Харківській і Херсонській областях працює відповідно 18 і 17 операторів органічного виробництва.

Львівська, Хмельницька, Вінницька, Житомирська, Чернігівська, Кіровоградська області мають по 11–14 операторів, Волинська, Рівненська, Полтавська, Черкаська, Дніпропетровська, Запорізька – по 6–10 операторів органічного виробництва. Найменше «органічних» операторів зафіксовано в Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Тернопільській, Миколаївській, Сумській і Донецькій областях – до п'яти.

Український органічний рух представлено чималою кількістю учасників сектора органічного виробництва. Асоціаціями виробників органічної продукції на національному рівні є: Федерація органічного руху України, Спілка виробників сертифікованих органічних продуктів «Органічна Україна», Асоціація учасників біовиробництва «БЮЛан Україна» [21].

На регіональному рівні просувають ідею органічного сільськогосподарського виробництва в різних регіонах України Львівська

міська громадська організація «Екотерра», науково-навчальні центри «Полісся-Органік», «Полтава-Органік» та ін. Також до ключових учасників органічного ринку України належить сертифікаційний орган «Органік Стандарт», що працює у сфері вимог, стандартів, надання технічної експертизи з органічної тематики та популяризації органічної ідеї. Важливий внесок у розвиток органічного ринку та бізнесу роблять органічні виробники, переробні підприємства, трейдери та роздрібна торгівля, кількість яких постійно зростає. Спеціалізованими центрами продажу органічної продукції та кваліфікованих консультацій для споживачів є такі структури: Натурбутік, Glossary, ЕкоШик, Органік Ера тощо [24].

Серед європейських країн наша держава перебуває на 11-му місці за виробництвом органічних продуктів і на 5-му – за нарощуванням органічного виробництва.

Українські сертифіковані органічні господарства характеризуються різним розміром – від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до кількох тисяч гектарів ріллі. Крім того, в Україні сертифіковано 110 переробних підприємств, 50 імпортерів та 30 експортерів органічної сировини й продовольства [3].

Незважаючи на те, що органічне виробництво є порівняно новим напрямом для України за окремими групами культур вона займає лідируючі позиції як у Європі, так й у світі в цілому. Зокрема, їй належить 26 % сертифікованих за органічними стандартами світових площ соняшника, 49 – гречки, 43 – проса, 11 – спельти, 9 – ячменю, 8 – кукурудзи, понад 5 % – пшениці та жита. Поступово Україна перетворюється на досить потужного товаровиробника органічної продукції й сировини у Європі. Тут розміщено 75 % європейських площ органічної гречки, 70 – проса, 28 – соняшника, 24 – кукурудзи, 11 – ячменю, 9 % – пшениці і т. д. (табл. 1).

Таблиця 1

Місце України у Європі та світі за площею сільськогосподарських культур, сертифікованих за органічними стандартами, 2015 р.

Культура	Площа угідь, тис. га			Частка України, %	
	Україна	Європа	Світ	У Європі	У світі
Пшениця	81,8	950,5	1516,9	8,6	5,4
Ячмінь	35,1	325,6	391,1	10,8	9,0
Гречка	5,2	6,9	10,6	75,4	49,1
Кукурудза	33,9	138,4	433,0	24,5	7,8
Просо	6,3	9,0	14,7	70,0	42,9
Жито	9,4	161,6	172,3	5,8	5,5
Спельта	5,5	40,7	48,2	13,5	11,4
Соняшник	33,9	119,8	132,4	28,3	25,6
Соя	6,3	83,6	604,2	7,5	1,0
Овочі	8,1	158,0	353,4	5,1	2,3
Овес	4,8	290,4	413,8	1,7	1,2
Ягоди	0,6	31,6	49,9	1,9	1,2

Джерело: дослідження ННЦ «Інститут аграрної економіки» [1].

У структурі посівних площ в Україні близько 60 % посівів займають пшениця, ячмінь, соняшник і кукурудза. Решту посівної площі відводять під горох, ріпак, гречку, сою, жито, овес, сорго, просо, гірчицю, цукрові буряки, еспарцет тощо. Пропозицію української органічної продукції, що поставляють на експорт, представлено переважно зерновими, олійними та бобовими культурами, а також ягодами, фруктами й дикоросами.

На теперішній час сертифіковані такі види органічних продуктів: бобові культури, олійні культури, зернові культури, овочі, кавуни, дині, гарбузи, фрукти, ягоди, виноград, ефіроолійні культури, молочні продукти, яйця, гриби, горіхи, мед, продукція бджільництва, багаторічні трави, однорічні трави, лікарські рослини, бульбоплоди та коренеплоди, перероблена продукція, ВРХ, домашня птиця, вівці, кози, свині, чаї, соки [21].

На внутрішньому ринку органічної продукції найбільшу частку займають молоко та молочна продукція, натомість бракує овочів, фруктів і ягід. Основними органічними продуктами українського експорту є зернові, боби, насіння олійних культур, ягоди, ефірні олії, гриби, горіхи, а також концентрати фруктових соків.

В останні роки спостерігається тенденція активного наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, борошно, молочні та м'ясні продукти, соки, сиропи, повидло, мед, олія, чаї, лікарські трави [5].

За даними IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements – Міжнародна Федерація органічних сільськогосподарських рухів), частка споживання органічної продукції в загальному обсязі в найближчі роки в Україні становитиме 12,9 %, а за видами органічної продукції ситуація на ринку органічних продовольчих товарів складатиметься таким чином: фрукти і ягоди – 24,9 %; хліб і хлібопродукти – 11,8 %; овочі картопля – 14,6 %; яйця – 12,6 %; цукор і мед – 11,6 %; м'ясо та м'ясопродукти – 10,6 %; олія та жири – 6,5 % [6].

Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватися з початку 2000-х років, склавши: у 2006 р. – 400 тис. євро, у 2007 р. – 500 тис. євро, у 2008 р. – 600 тис. євро, у 2009 р. – 1,2 млн євро, у 2010 р. – 2,4 млн євро, у 2011 р. цей показник зріс до 5,1 млн євро, у 2012 р. – до 7,9 млн євро, у 2013 р. – до 12,2 млн євро, у 2014 р. – до 14,5 млн євро, у 2015 р. – до 17,5 млн євро, а у 2016 р. – до 21,2 млн євро [21].

Щорічний обсяг внутрішнього ринку споживання досягнув 21–22 млн. євро. При цьому експортний потенціал сектора оцінюють у 100 млн євро [1]. Основними країнами-споживачами української органічної продукції є Німеччина, Польща, Швейцарія, Нідерланди, Австрія, Франція, Італія, Угорщина, Данія, США та Канада.

Ефективність упровадження органічного виробництва базується на: екологізації технологій вирощування; скороченні втрат поживних речовин у ґрунті; зменшенні хімічного навантаження за рахунок використання екологічно

безпечних добрив; використанні науково обґрунтованих сівозмін; використанні технологій утилізації відходів виробництва; впровадженні природоохоронних розробок – утилізації або знешкодженні відходів; зменшенні кількості шкідливих викидів підприємств у повітря чи водні джерела для запобігання надмірного антропогенного тиску на довкілля, використанні сучасних технологій уловлення, фільтрації та абсорбції шкідливих речовин [5].

Попри значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, вітчизняні підприємства нашої країни наразі стикаються з низкою перешкод і проблем розвитку органічного виду господарювання, серед яких [1; 2; 3; 5]:

- відсутність ефективного інституціонального середовища органічного сектора аграрної сфери;

- відсутність єдиної системи сертифікації виробників органічної сільськогосподарської продукції та, відповідно, єдиних вимог і правил ведення органічного сільського господарства;

- відсутність державного контролю за виробництвом, обігом і реалізацією органічної продукції;

- відсутність ефективних і дієвих державних та місцевих програм підтримки розвитку органічного сільського господарства;

- низький рівень фінансової незалежності сільськогосподарських товаровиробників і неспроможність здолати період конверсії;

- низький рівень поінформованості та обізнаності сільськогосподарських виробників і населення щодо переваг органічного землеробства;

- брак фінансових ресурсів у вітчизняних виробників для розвитку органічного виробництва та низький рівень доходів населення;

- відсутність дієвого вітчизняного ринку органічної сільськогосподарської продукції (нерозвиненість внутрішнього ринку, наявність недобросовісних виробників на ринку, недостатня розвиненість інфраструктури торгівлі органічною продукцією).

Щоб їх подолати необхідно, в першу чергу, більш широко розповсюджувати вітчизняний та іноземний досвід ведення органічного виробництва та просування органічної продукції на ринок. Для популяризації вживання органічних продуктів харчування та ознайомлення потенційних споживачів з їхніми перевагами потрібно широко використовувати всі види засобів масової інформації [6].

Органічними можуть бути тільки ті продукти, які вироблено відповідно до затверджених правил (стандартів), а виробництво пройшло процедуру сертифікації у встановленому порядку [4]. При цьому органічну продукцію належним чином маркують. На етикетці повинен бути нанесений відповідний логотип, а також інформація про відповідний орган сертифікації.

В Україні з кожним роком розвиток органічного виробництва набуває все більшого поширення. Цьому передусім сприяє активна позиція громадських організацій, асоціацій, міжнародних проектів, діяльність яких спрямована на

популяризацію цього напрямку виробництва [7].

Для розвитку виробництва органічної продукції уже сертифікованими операторами органічного виробництва та заохочення й підтримки створення нових підприємств органічного ринку необхідно удосконалювати нормативно-правову базу щодо виробництва органічної продукції та проводити її гармонізацію відповідно до вимог європейських Постанов, Регламентів, Директив. Державне стимулювання може бути реалізовано через фінансову підтримку, пільгове оподаткування, підвищення розміру доплат до закупівельної ціни, пільгові ціни на послуги та засоби виробництва, державне страхування, популяризацію органічної продукції серед виробників і споживачів, створення розгалуженої інфраструктури ринку органічних продуктів.

Отже, органічне сільськогосподарське виробництво є одним із перспективних шляхів розвитку аграрного сектора економіки України, який дозволить досягти нашій державі сталого розвитку та ряду інших переваг. Крім того, органічна продукція є перспективною для експорту в країни ЄС та світу. Розвиток органічного сільськогосподарського виробництва потребує цільової державної політики, зорієнтованої на підтримку цього напрямку, яка включатиме як інструменти прямого, так і непрямого стимулювання, та створюватиме сприятливе середовище для виробників і споживачів органічної продукції.

Висновки. Проведене дослідження показує, що Україна має істотний потенціал для розвитку власного органічного виробництва аграрної продукції, її експорту та споживання на внутрішньому ринку. Нині наша держава займає двадцяте місце серед світових країн-лідерів органічного руху. Незважаючи на те, що органічне виробництво є порівняно новим напрямом для України за окремими групами культур, вона посідає лідируючі позиції як у Європі, так й у світі в цілому. Останнім часом спостерігається тенденція наповнення внутрішнього ринку кінцевою органічною продукцією за рахунок організації власної переробки органічної сировини.

Органічне сільське господарство створює умови для екологічно безпечного землекористування шляхом збереження та відтворення родючості ґрунтів, подолання негативних наслідків, що завдає господарська діяльність природному середовищу. Ще однією перевагою органічного виробництва є вагомий його внесок у розв'язання проблем продовольчої безпеки через задоволення потреб населення в безпечних і якісних харчових продуктах.

Слід очікувати, що органічне виробництво сприятиме зміцненню експортного потенціалу держави, а також поліпшенню іміджу України як виробника високоякісної органічної продукції. Модель ведення органічного сільського господарства сприяє як розбудові соціальної інфраструктури сільських територій, так і їхньому стійкому (збалансованому) розвитку.

Список використаних джерел

1. Ходаківська О. В. Екологізація аграрного виробництва : монографія /

О. В. Ходаківська. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 350 с.

2. Ткачук В. І. Виробництво органічної продукції як пріоритетний напрям розвитку сільського господарства / В. І. Ткачук, М. І. Яремова // Органічне виробництво і продовольча безпека : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. – Житомир : Видавець О.О. Євенок, 2016. – С. 385–390.

3. Ходаківська О. В. Органічне виробництво : світові тенденції та українські реалії / О. В. Ходаківська // Землевпорядний вісник. – 2017. – № 8. – С. 32–37.

4. Гладких О. В. Виробництво органічного хмелю в Україні, як можливість зайняти власну нішу на міжнародному ринку хмелю / О. В. Гладких, Т. М. Ратошнюк // Вісник Степу. – Ювілейний випуск. Ч. 2. – 2012. – С. 220–222.

5. Довгань О. М. Органічне виробництво : сутність, об'єктивна необхідність, ефективність / О. М. Довгань, Я. В. Мандибуря // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 1. – С. 200–206.

6. Сахненко А. С. Органічне тваринництво в Україні / А. С. Сахненко // Органічне виробництво і продовольча безпека : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. – Житомир : Вид-во «Полісся», 2015. – С. 199–201.

7. Федоров М. М. Розвиток органічного виробництва : монографія / М. М. Федоров, О. В. Ходаківська, С. Г. Корчинська. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2011. – 145 с.

8. Willingness to pay for pesticide reduction in the EU : nothing but organic? / P. Bazoche, P. Combris, E. Giraud-Héraud, A. S. Pinto, F. Bunte, E. Tsakiridou // European Review of Agricultural Economics. – 2014. – Vol. 41. – Is. 1. – Pp. 87–109. <https://doi.org/10.1093/erae/jbt011>.

9. Dankevych Y. Ecologically certified agricultural production management system development [Electronic resource] / Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin // Agricultural and Resource Economics : International Scientific EJournal. – 2016. – Vol. 2. – No. 4. – Pp. 5–16. – Mode of access : www.arejournal.com.

10. Jaime M. M. Interactions between CAP Agricultural and Agri-Environmental Subsidies and Their Effects on the Uptake of Organic Farming / M. M. Jaime, J. Coria, X. Liu // American Journal of Agricultural Economics. – 2016. – Vol. 98. – Is. 4. – Pp. 1114–1145. <https://doi.org/10.1093/ajae/aaw015>.

11. Karasova N. Organic production as an innovative trend in export-oriented development of Ukraine's agriculture / N. Karasova // Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. – 2014. – Vol. 36. – No. 2. – Pp. 308–315. <http://dx.doi.org/10.15544/mts.2014.027>.

12. Maslak A. The status and prospects of the organic agricultural products market in Ukraine / A. Maslak // Baltic Journal of Economic Studies. – 2017. – Vol. 3. – No. 2. – Pp. 81–85.

13. Terziev V. Entrepreneurship in organic production – an incentive for sustainable rural development [Electronic resource] / V. Terziev // Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal. – 2016. – Vol. 2. – No. 4. –

Рр. 30–42. – Mode of access : www.are-journal.com.

14. Стратегія розвитку аграрного сектору «3+5» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/21439>.

15. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні на 2015–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/16025>.

16. Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України № 413 від 7 червня 2017 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/413-2017-%D0%BF>.

17. Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України № 587 від 31 серпня 2016 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/241-2016-%D0%BF>.

18. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини [Електронний ресурс]: Закон України № 425-VII від 03 вересня 2013 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.

19. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [Електронний ресурс]: Проект Закону України № 5448 від 24 листопада 2016 р. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60576.

20. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України № 609 від 8 вересня 2016 р. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249310771>.

21. Сайт Федерації органічного руху в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.

22. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2017 / eds. H. Willer, J. Lernoud. – Bio Suisse, FiBL, 2017. – 340 p.

23. Проект «Розвиток органічного ринку в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukraine.fibl.org/ua/ua-a-p.html>.

24. Ініціатива Міністерства аграрної політики та продовольства України. Базові матеріали, робоча група № 8.2 «Виробництво органічної продукції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://green.ucci.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/8_2_Basic_Material_UKR.pdf.

References

1. Khodakivska, O. V. (2015), *Ekolohizatsiia ahrarnoho vyrobnytstva* [Ecology of agrarian production], NSC «IAE», Kyiv, Ukraine.

2. Tkachuk, V. I. and Yareмова, M. I. (2016), Production of organic products as a priority trend in agriculture. *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovolcha bezpeka*

[Organic production and food safety], IV Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsia [International scientific-practical conference], Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr, Ukraine, pp. 385–390.

3. Khodakivska, O. V. (2017), Organic production: world trends and Ukrainian realities. *Zemlevporiadnyi visnyk*, no. 8, pp. 32–37.

4. Gladkikh, O. V. and Ratoshnyuk, T. M. (2012), Production of organic hops in Ukraine as an opportunity to take its own niche in the international hop market. *Visnyk Steppe*, is. 2, pp. 220–222.

5. Dovgan, O. M. and Mandybura, Ya. V. (2013), Organic production: essence, objective necessity, efficiency. *Sustainable development of economy*, no. 1, pp. 200–206.

6. Sakhnenko, A. S. (2015), Organic animal husbandry in Ukraine. *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovolcha bezpeka* [Organic production and food safety], III Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsia [International scientific-practical conference], Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr, Ukraine, pp. 199–201.

7. Fedorov, M. M., Khodakivska, O. V. and Korchinskaya, S. G. (2011), *Rozvytok orhanichnoho vyrobnytstva* [Development of organic production], NSC «IAE», Kyiv, Ukraine.

8. Bazoche, P., Combris, P., Giraud-Héraud, E., Pinto, A. S., Bunte, F. and Tsakiridou, E. (2014), Willingness to pay for pesticide reduction in the EU: nothing but organic? *European Review of Agricultural Economics*, vol. 41, is. 1, pp. 87–109. <https://doi.org/10.1093/erae/jbt011>.

9. Dankevych, Y., Dankevych, V. and Chaikin, O. (2016), Ecologically certified agricultural production management system development. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 2, no. 4, pp. 5–16, available at: www.are-journal.com.

10. Jaime, M. M., Coria, J. and Liu, X. (2016), Interactions between CAP Agricultural and Agri-Environmental Subsidies and Their Effects on the Uptake of Organic Farming. *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 98, is. 4, pp. 1114–1145. <https://doi.org/10.1093/ajae/aaw015>.

11. Karasova, N. (2014), Organic production as an innovative trend in export-oriented development of Ukraine's agriculture. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 36, no. 2, pp. 308–315. <http://dx.doi.org/10.15544/mts.2014.027>.

12. Maslak, A. (2017), The status and prospects of the organic agricultural products market in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 3, no. 2, pp. 81–85.

13. Terziev, V. (2016), Entrepreneurship in organic production – an incentive for sustainable rural development. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 2, no. 4, pp. 30–42, available at: www.are-journal.com.

14. The official site of Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2017),

Strategy for Agrarian Sector Development «3 + 5», available at: <http://minagro.gov.ua/node/21439>.

15. The official site of Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2017), Integrated Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine for 2015–2020, available at: <http://minagro.gov.ua/node/16025>.

16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Some issues of improving management in the sphere of use and protection of agricultural land of state property and their disposition», available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/413-2017-%D0%BF>.

17. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of detailed rules for the production of organic products (raw materials) of plant origin», available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/241-2016-%D0%BF>.

18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine «On the production and circulation of organic agricultural products and raw materials», available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.

19. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Draft Law of Ukraine «On the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products», available at: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60576.

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «About making changes to the procedure for using funds provided for in the state budget to support farmers», <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249310771>.

21. The site of the Federation of Organic Movement in Ukraine, available at: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.

22. Willer, H. and Lernoud, J. eds. (2017), *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2017*, Bio Suisse, FiBL, Germany.

23. Project «Development of the organic market in Ukraine», available at: <http://www.ukraine.fibl.org/ua/ua-a-p.html>.

24. Initiative of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. Basic materials, Working Group No. 8.2 «Production of Organic Products», available at: http://green.ucci.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/8_2_Basic_Material_UKR.pdf.

How to cite this article? Як цитувати цю статтю?

Стиль – ДСТУ:

Мартинюк А. Сучасний стан виробництва органічної продукції в Україні [Електронний ресурс] / А. Мартинюк // *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. – 2017. – Vol. 3. – No. 4. – Pp. 109–123. – Mode of access : www.are-journal.com.

Style – Harvard:

Martunyk, A. (2017), Current state of organic production in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 3, no. 4, pp. 109–123, available at: www.are-journal.com.